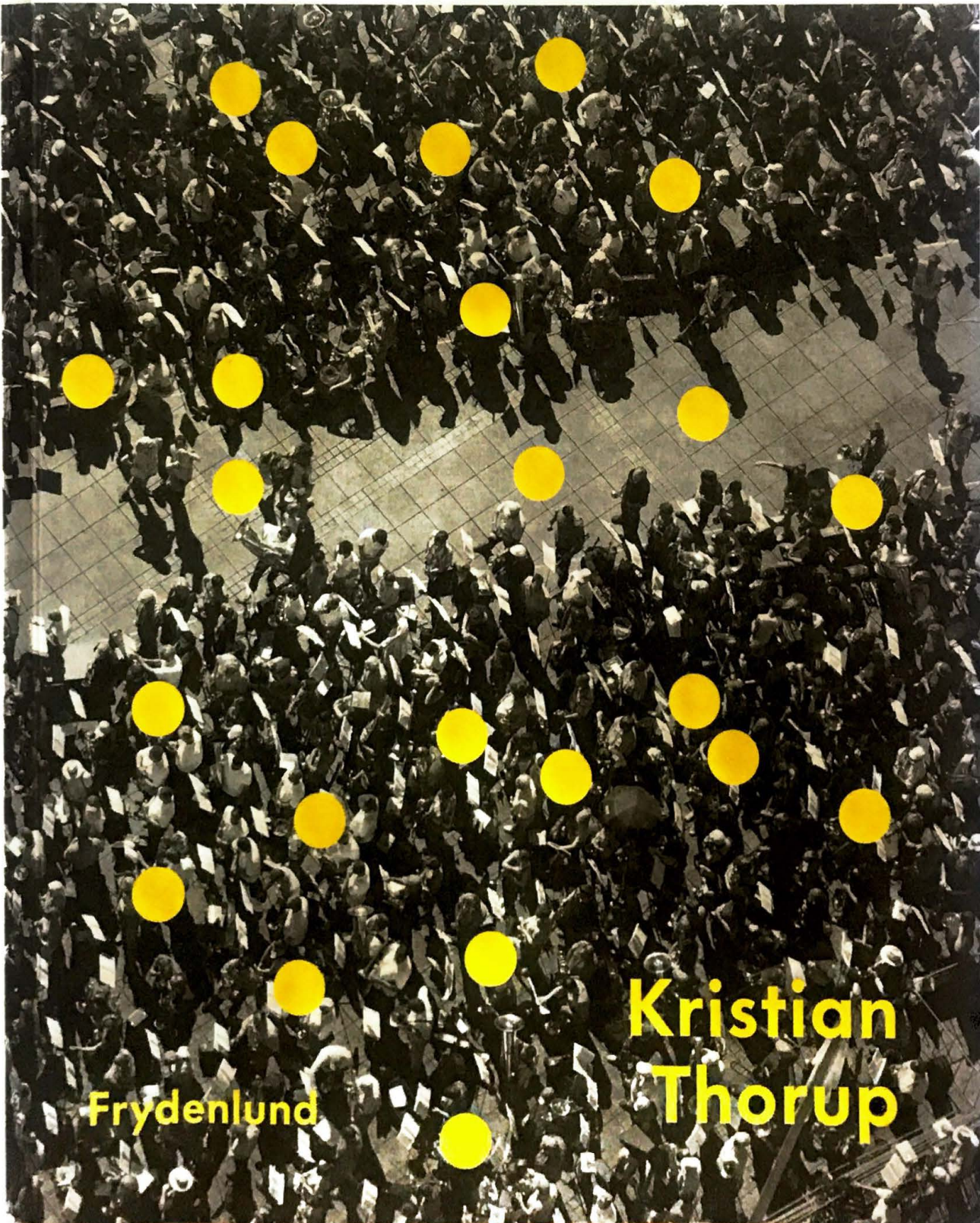

POPULISMENS KLASSEKAMP

- om udlændingepolitikken og venstrefløjens
tabte arbejdervælgere

Frydenlund

Kristian
Thorup

Politikkens nye skillelinjer

Dansk Folkeparti er tæt forbundet med det, vi i dag kender som værdipolitik. Hvor politik tidligere primært blev opdelt efter økonomiske og fordelingspolitiske skillelinjer, er værdipolitikken centreret omkring nye emner som indvandring, klimakrisen, kvindefrigørelse, seksuelle minoriteters rettigheder og forholdet til autoriteter. Politologer kalder dette for 'new politics'.¹²

Hvor folks politiske ståsted under 'old politics' tydeligt kunne forklares ud fra deres økonomiske klassebaggrund, var det i begyndelsen vanskeligt for samfundsforskere at påvise en tilsvarende sammenhæng i den nye værdipolitik. Vælgerens ståsted i værdipolitikken forekom ikke at være bestemt af deres klassebaggrund.

Man fandt derfor andre forklaringsmodeller. Folks værdipolitiske overbevisninger blev eksempelvis beskrevet som noget, 'den enkelte i øvrigt besidder', altså individuelle værdier, som ikke afspejlede vælgerens sociale baggrund eller økonomiske interesser.¹³ Én af forklaringerne på Dansk Folkepartis vælgeropbakning lød, at deres vælgere ikke gennem deres skolegang var blevet tilstrækkeligt oplært i almindeligt udbredte humanistiske værdier og tankesæt.¹⁴

Siden hen blev det imidlertid påvist, at værdipolitikken skillelinjer, ligesom fordelingspolitikken, også kan forklares med udgangspunkt i vælgernes klassebaggrund. Man skal blot udvide begrebet om samfundsklasser til ikke kun at omhandle økonomisk kapital (størrelsen på indkomst og formue m.v.), men også kulturel kapital – et begreb, der stammer fra den franske sociolog Pierre Bourdieu. Kulturel kapital er en form for informationskapital, som tager form af viden og kompeten-

cer, som individet eksempelvis tilegner sig gennem uddannelse. Folk med meget kulturel kapital behersker den gode smag, det rigtige sprog og evnen til at forholde sig distanceret og reflektivt til virkeligheden.¹⁵ Universitetsprofessoren og avantgardekunstneren har eksempelvis mere kulturel kapital end betonarbejderen og sosu-assistenten, hvilket medvirker til at forme deres respektive værdier og syn på virkeligheden.

Kulturel kapital er en begrænset ressource ligesom økonomisk kapital: Den kan bruges til at tilrane sig magt og indflydelse med, den er ulige fordelt i samfundet, og fordelingen af den skaber klasseskel og -konflikter.

Hvis man tager højde for den kulturelle kapital, kan det påvises, at den værdipolitiske venstre- og højrefløj i stor udstrækning afspejler klasserne med henholdsvis meget og lidt kulturel kapital.¹⁶ Klassen med mindst kulturel kapital støtter i stor udstrækning Dansk Folkeparti og indvandringskritiske værdier, mens klassen med mest kulturel kapital er mere åben over for indvandring og ofte stemmer på partier som Radikale Venstre og Enhedslisten.¹⁷ Det kan tilføjes, at klassen med mest økonomisk kapital støtter partier som Konservative, Venstre og Liberal Alliance. Disse studier viser med andre ord, at den åbne, multikulturelle politik i høj grad finder sin støtte blandt samfundets veluddannede klasser, mens Dansk Folkeparti primært henter sin opbakning blandt folk med kortere uddannelser.

Studierne, der påviser dette, er inspirerede af Pierre Bourdieus hovedværk *La Distinction* fra 1979. Bourdieu viste her en sammenhæng mellem menneskers sociale position (deres mængde af økonomisk og kulturel kapital) og deres forskellige livstile. Folks beholdning af både økonomisk og kulturel

kapital har stor betydning for, hvordan de lever deres liv. Det påvirker deres præferencer i alt fra påklædning, boligindretning og madvaner til deres fritidsinteresser, sportsaktiviteter og forhold til kunst og kultur. Et menneskes sociale position gennemsyrrer ifølge Bourdieu hele dets adfærd helt ned til den måde, det taler og bevæger sin krop på.

Dette er formentlig velkendt for de fleste. Hvis vi vender tilbage til eksemplet med universitetsprofessoren og betonarbejderen: De fleste kan nok forestille sig, at de to mennesker udtrykker sig forskelligt, når de taler, går klædt forskelligt i deres fritid, indretter deres hjem forskelligt og fornøjer sig med forskellige kulturelle og kunstneriske oplevelser.

Bourdieu brugte begrebet habitus til at betegne folks socialt bestemte væremåde. De forskellige klasser har forskellige habitusser, hvilket giver sig til kende ved, at de både opfører sig forskelligt og oplever verden forskelligt. De føler sig mere hjemme i visse dele af samfundet end i andre.

Universitetsprofessoren føler sig mere hjemme til en litterær salon end i en skurvogn, og det modsatte gør sig gældende for betonarbejderen. De tænker ikke nødvendigvis over det, men det ligger som en 'viden i kroppen' på dem, hvordan man skal tale og gebærde sig i de miljøer, hvor de hver især hører hjemme. Folk er tilbøjeligt til opføre sig og opleve verden på en bestemt måde, uden at de nødvendigvis er bevidste om, hvad de gør. Det føles bare som den naturlige måde at gøre tingene på.¹⁸

Titlen på Bourdieus bog, *Distinktionen*, refererer til, hvordan forskellige klasser bruger kulturelle og æstetiske adfærdformer som sociale markører: De bruger dem til at markere deres forskel til de andre samfundsklasser og deres kulturelle smag.¹⁹ Eksempelvis kan den lærde og dannede professor

bruge sin forkærlighed for opera til at markere sin høje sociale position i kontrast til de mindre ressourcefulde klassers interesse for *X Factor* og anden populærkultur. Således sætter professoren en distinktion mellem sig selv og andre mennesker med mindre kulturel kapital.

Bourdieu fokuserede primært på, hvilke kulturelle og æstetiske præferencer de forskellige samfundsklasser har. Men efterfølgende har andre Bourdieu-inspirerede forskere vist, hvordan også moralske og politiske værdier bliver brugt til at markere forskelle mellem samfundsklasserne.²⁰ Ved at tilslutte sig bestemte moralske og politiske værdier og forkaste andre sætter folk distinktioner til andre samfundsklasser, som de anser som mindre værdige og respektable.²¹ Den kulturelle overklasse bruger ikke mindst tolerante udlændingepolitiske værdier til at definere sig i opposition til de 'lavere' klasser, som har mindre 'anstændige' udlændingepolitiske værdier.²²

Et dansk interviewstudie fra 2012 konkluderede således om den kulturelle overklasse, altså samfundsklassen med mest kulturel kapital:

Man kan tale om, at afsmagen for Dansk Folkeparti bruges til at positionere sig selv som tilhørende gruppen af intellektuelle, indsigtfulde og åbensindede i modsætning til Pia Kjærsgaard og hendes vælgerskare, der fremstilles som gammeldags, uvidende og intolerante.²³

En af interviewpersonerne fra den kulturelle overklasse beskrev forskellen mellem sig selv og Dansk Folkepartis vælgere således: "Jeg ser noget mere nuanceret på tingene, end de gør - det er meget sådan sort/hvid og meget generaliserende."²⁴

Den slags markeringer betegnes af den canadiske sociolog Michèle Lamont som 'grænsearbejde'. Dette begreb henviser til, hvordan mennesker gennem symbolske markeringer sætter grænser til andre samfundsklasser og deres værdier. Gennem grænsearbejdet skaber folk deres identitet i opposition til folk fra andre samfundsklasser.²⁵

Det var netop grænsearbejde, Poul Nyrup Rasmussen foretog, da han hævdede, at Dansk Folkeparti ikke var stuerene. Nyrups kommentar illustrerede præcist den logik, der er på spil i grænsearbejdet, da han gennem sin kommentar satte en klar metaforisk grænse mellem sin egen gruppe og Dansk Folkeparti: Nyrup satte denne grænse ved indgangen til stuen og det gode selskab.

Jeg vil i denne bog blandt andet analysere det grænsearbejde, som gensidigt foretages mellem Dansk Folkeparti-vælgere og de veluddannede vælgere, som støtter en mere åben og multikulturel politik.

Når folk som Poul Nyrup Rasmussen og Carsten Jensen drager grænser mellem sig selv og Dansk Folkeparti, hvordan oplever de mennesker, som støtter DF så denne grænsedragning? Hvorvidt drager de selv grænser i den modsatte retning? Og hvorledes kan disse symbolske konflikter og grænsedragninger forklares som produktet af samfundets underliggende klassestrukturer?

Man kan ved hjælp af kvantitative metoder tydeligt påvise en sammenhæng mellem folks andel af økonomisk og kulturel kapital og deres forskellige værdipolitiske standpunkter. Denne kvantitative sammenhæng fortæller imidlertid ikke noget om den subjektive oplevelse af disse klasseforskelle. Bag

de sociale skel mellem klasserne, som statistisk kan påvises, ligger konkrete og rige oplevelser af at leve i denne opdelte virkelighed.²⁶

Ved at afdække den subjektive oplevelse af grænsearbejdet kan vi få et grundlæggende indblik i de konflikter, som ligger til grund for Dansk Folkepartis succes og ideologi. Det er denne bogs udgangspunkt, at vi ikke på tilfredsstillende vis kan forstå og forklare Dansk Folkeparti og dets vælgere uden dybdegående at analysere dette grænsearbejde.

Dansk Folkepartis kulturelle klassekamp

Det hævdes ofte, at vi skal passe på med at acceptere og normalisere de såkaldte højrepopulistiske²⁷ partier som Dansk Folkeparti. Men måske kan tendensen til at undertrykke og marginalisere disse partier og strømninger være endnu farligere. Denne tese fremlagde de to norske forskere Jacob Asland Ravndal og Johannes Enstad i en kronik i *Aftenposten* i november 2015.²⁸ De hævdede, at det høje antal højreekstreme drabsforsøg og voldshandlinger i Sverige bl.a. kan forklares som en konsekvens af landets ekstremt tabubelagte indvandringsdebat, som stigmatiserer og lægger låg på både saglige og usaglige bekymringer i forbindelse med indvandringen. De to forskere forklarer det faktum, at Sverige siden 1990 har haft 16 gange så mange højreekstreme drabsforsøg som Danmark med, at Danmark i det meste af denne periode har haft Dansk Folkeparti som en politisk ventil for disse frustrationer. Partiet Sverigedemokraternas gennembrud er derimod kommet langt senere og møder stadig meget stor modstand i det politiske system.²⁹

Selvom de to norske forskeres tese ikke med sikkerhed kan siges at holde vand, kan den forklares som udtryk for det, Bourdieu kalder 'loven om voldens bevarelse'. Bourdieu anfører, at der ikke i et samfund kan udøves strukturel eller symbolsk vold, uden at den vender tilbage som vold i en anden form, eksempelvis kriminalitet eller fysisk vold.³⁰ Med andre ord: Hvis samfundet undertrykker de frustrationer i befolkningen, som højrepopulistiske partier kanaliserer, kan det medføre, at disse frustrationer senere vender tilbage til overfladen i endnu mere voldelige og eksplosive former.

Den danske idéhistoriker Frederik Stjernfelt har formuleret en lignende hypotese således: "I den demokratiske proces skal alle synspunkter høres, fordi tabuiserede positioner ellers ville kunne hævde, at demokratiet ikke gjaldt for dem – og måske søge antidemokratiske veje."³¹

Selvom Dansk Folkeparti ikke er forbundet med drabsforsøg og voldshandlinger, kan partiet ligeledes forklares som en modreaktion på symbolsk undertrykkelse. Mange forskere og kommentatorer vurderer, at Dansk Folkepartis opbakning er udtryk for, at deres vælgere er trætte af at blive talt ned til og blive belært af bedrevidende akademikere.³² Venstrefløjens fordømmelse af Dansk Folkepartis vælgere kan på denne måde måske ende med at forstærke det problem, den forsøger at bekæmpe.

Opråb til venstrefløjen

Denne bog tager afsæt i en række personlige fortællinger om at være Dansk Folkeparti-vælger i dagens Danmark. Interviewene med disse vælgere foretog jeg oprindeligt i forbindelse